

РЕЦЕНЗИЯ

На дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „*доктор*” по научна специалност: *Социология* (за специалност Връзки с обществеността) на тема **“ВРЪЗКИ С ОБЩЕСТВЕННОСТТА – СОЦИОЛОГИЯ НА ГРАНИЦАТА С ИЗКУСТВОТО (ПОЛЕТАТА НА ПР ПОЗНАНИЕТО)”**

докторант: **НАТАША АТАНАСОВА СПИРИДОНОВА**

научен ръководител: **доц. д-р АСЕН ЙОСИФОВ**

рецензент: **проф. д-р ПЕТКО ТОДОРОВ ТОДОРОВ**, хабилитиран в научна специалност **05.02.24** “Организация и управление извън сферата на материалното производство” /Медии и комуникации/

I. Характеристика на дисертационния труд

В **структурно отношение** дисертационният труд е разработен в увод, четири глави, заключение и общ обем от 175 стандартни страници. В това число -списък с използвана литература в 7 страници от 119 източника, на български и английски език, ползвани справочници, каталози и нормативна база.

Дисертационният труд е насочен към търсене на измеренията на интердисциплинарността на ПР, в мястото му в организационната култура и управлението, в социалната ситуация, в информационно-комуникационната му същност, в контакта с медиите, езиковата култура и креативното му съдържание.

Така избраният обект за проучване съдържа много предизвикателства пред неговата дефиниция и обхват. Особено в условия, когато практиката изпреварва теорията и налага необходимост от преосмисляне и ново позициониране на понятиен апарат и модели на реализация.

В изследователската рамка на всяка дисертация се включват следните елементи: обща конструкция на дисертацията (като базова основа), транзитивно-логични етапи, технология на изследователската метрика, предикатни реактиви, изследователски характеристики на предмета на изследването в статика и динамика, архитектура на разработените инструменти и бъдеща последователност.

Пет са елементите на общата конструкция:

- обобщаване на идейна платформа и обща конструкция на познавателната задача на дисертационния труд (обобщаване на решенията в литературата по обекта и дефиниране на предмета, хипотетичния апарат, целта, задачите, методите, ограниченията и др.)

- изследователски инструменти (метрика на идейното решение);

- емпирични аналитични процедури (авторско изследване на предмета);

- извеждане на обобщено характеристично уравнение (оценка на хипотезата);

- обобщения и препоръки (изследователска социална рефлексия на дисертационния продукт).

Точно според посоченото, ако анализирам представената разработка ще заключа, че в нея се съдържа всичко изискуемо с изключение на авторското емпирично изследване. А съвременното общество на високи информационни технологии и комуникации променя парадигмите на взаимоотношенията и ползите от иновационните проекти в организационен, пазарен и управленски план. Затова разработката е актуална в национален мащаб най-малко в три аспекта - теоретичен, социален и културен. Тук е мястото да отбележа и заслугата на научния ръководител за избора и формулиране на темата, за нейното извеждане до защитена авторска теза.

В съвременния свят диалогът и балансът на интересите са в центъра на ПР. Той се отличава с това, че е ориентиран към разбирателство и работи за него. Ако го декомпонираме ще открием съвместно изпълнявани пет главни функции. **Първо**, антропологична, защото инициира и задоволява жизнени потребности. **Второ**, познавателна, защото ориентира действията на индивидите като ги обосновава със знания за обществената действителност и света. **Трето**, интеграционна, защото допринася за интеграцията и социализацията на човека, като го обучава в съответствие с обществените влияния и интереси. **Четвърто**, санкционираща, защото деперсонализира, като препоръчва социални роли и този начин допринася за вътрешно възприемане на системите в обществото. **Пето**, индивидуализационна, защото обвързва личната идентичност със социално предавани отговорности.

Тези функции са обект на разработката и защитата на формулираната в началото авторска теза за:

- Необходимо осмисляне на принципното съдържание, научния статут и интелектуалните измерения на специалност „Връзки с обществеността“;
- Определяне точно и в детайли оптималната и реална структура на ПР заедно с участието на други науки в нея усъвършенстването и;
- Надхвърлянето на научната специалност ПР над класическите граници на науката и приближаването и до изкуството и творчеството;

Методологична база на изследването се явяват общите принципи в изучаването на научните явления – диалектически, конкретно-исторически, системен анализ, както и изследванията в Европейската и българската научна литература посветена на теорията и икономиката на Връзките с обществеността. Използвани са методите за набиране и анализ на статистическа информация, индукция и дедукция, ретроспективен и прогностичен анализ.

Изследователската цел е постигната в разработените четири глави на представения труд в следната последователност:

В първа глава е интерпретиран съвременният ПР като логическо следствие от **метаморфозите на публичността** в цивилизования свят. Публичността се разглежда в поредица категорични императиви: Целите на дейността от организацията към нейните публики; Необходим е постоянен информационен обмен между организацията и нейната публика; Работата с публиките е управленска, а не помощна функция на организацията; Публичността е органично свързана с информационните технологии; Задължителни са етичните комуникационни техники.

Втората глава е посветена на **границите на научната специалност ПР** и нейният **академичен статут**. Според учебните планове на специалността у нас и в чуждестранни ВУЗ има сериозен разноразбой в приоритетните акценти на съдържанието на ПР. Изведена е необходимостта за постигане на консенсус в тази насока.

В глава трета се разглежда в детайли **комплексът науки в границите на ПР**. Става дума за психологията, социологията, теория на комуникациите, медиязнанието, управлението, икономиката, културата и т.н.

В четвърта глава се прави опит да бъде обяснено **защо и как ПР надминава границите на науката и се приближава до тези на изкуството**.

II. Постижения на дисертационния труд

Като цяло бих искал да отбележа, че това е **първо по рода си задълбочено сравнително проучване на координатната система на Връзките с обществеността в полето на ПР познанието**. Отличното познаване от страна на авторката, според текста на представената разработка, на съвременното състояние и проблемите на този сектор в нашата страна и в Европа позволява теоретичните постановки и практическите решения да бъдат детайлно изследвани с оглед българската ситуация.

Проличава уменията и да анализира приложимостта на чуждия опит за преодоляване на изследваните проблемни зони. Оценявам положително и

въвеждането на ограничителни условия, които засилват категоричността на изводите.

Разработката се отличава със **задълбоченост, логичност и прецизност** при посочване на използваните източници. Постигнати са правените в процеса на работата обобщения и изводи към всяка глава, които добре сумират постигнатото до момента и подсказват посоката на следващите стъпки на изследването. Заслужава да се отбележат:

- **Терминологичният преглед** представя добре възможностите на авторката за анализ и синтез. Прецизно са представени и анализирани съществуващите **категории, дефиниции и понятиен апарат**. Наред с елемента – да го направи разпознаваем, тя добре откроява обекта на изследването. Авторката доказва добро познаване на българските и световни изследователи в разглежданата предметна област. Развита и аргументирана, е тезата за полидисциплинарността като вътрешно присъща характеристика на ПР.

- Логически изведена, обоснована и експлицитно показана е вътрешната познавателна структура на ПР и начинът, по който се съчетават различните социално-научни дисциплини в него. Показани са в явен вид фундаменталните аналогии, сферите на съвпадение и родство, принципните подобия и различия между ПР и изкуството.

- Освен постиженията на докторантката в областта на **прецизирането на основния категориален апарат на сектора** заслужава да се отбележи и **приложния характер на разработката**. След идентификацията на дисциплините в границите на ПР са изведени насоки за уточнение, развитие и усъвършенстване на учебните програми по ПР в съответствие с посочените в дисертацията познавателни модули.

- **Приносните елементи** в теоретико-изследователски и приложен аспект са ясно формулирани /тук искам да отбележа отново ролята на научния ръководител за цялостната структура на изследването и изведените крайни резултати/.

III. Критични бележки

- **Фомулирането още в началото на предмет и обект на изследването** би помогнало за по-убедителна защита на авторската теза. А използването на подходи, характерни за социологията (емпирично социологическо проучване, фокус група, интервю, въпросници), дълбочинни интервюта с работещи в различните под-сектори, правото на интелектуалната собственост, европеистиката, културологията и др., би апробирало изводите с емпирично проучване на конкретни практики и щеше да направи от приносните изводи, **действително доказана и проверена теза.**

- **От повече доказателствен материал и защита се нуждае твърдението, че за ПР водеща наука е социологията.**

- В поставените в разработката ограничителни условия са изолирани някои от препятствията, които стоят пред процесите в България, особено в непоследователната културна политика и икономически условия в годините на прехода. Това на места прокрадва **елементи на съмнение и невъзможност за адекватно апробиране.** От своя страна тезата почива на обективно подлежащи на анализ факти и тенденции и считам, че е възможен точен анализ за причините за **забавяне на процеса** по утвърждаване на „Връзките с обществеността в самостоятелно научно направление, особено в България.

- В разработката биха могли да намерят място и се анализира ролята на „Връзките с обществеността” в генезиса, развитието и преодоляването на **периодичните конфликти и кризи** в българските институции, организации и индустрии.

- **Интересно би било „Връзките с обществеността” да се разгледат като еволюиращо направление в културните индустрии,** да се проучат възможностите и методите за измерване дори на икономическия му принос на в националната икономика на България и ролята и използването му от фирмата до програмите на ЕС и съществуващите инструменти на фирмено, национално и регионално ниво за развитието на отношения, отрасли и индустрии.

- **В заключението по категорично е необходимо да се открият изводите и приносните аспекти на разработката.**

V. Заключение

В заключение **оценявам високо** докторския труд на Наташа Спиридонова считам, че той представлява **задълбочен, оригинален, авторски принос** на възможностите за дефиниране на полетата на ПР познанието и превръщане на Връзките с обществеността в научно направление. Критичните бележки са по-скоро насоки за бъдещи изследователски усилия в развитието на теорията и практиката на Връзките с обществеността.

Разработката представлява:

- **пълноценно научно изследване** с всички необходими научни реквизити;
- **завършен научен продукт** с точно дефинирани, актуални и **приложими приноси**;
- **задълбочен**, целенасочен и последователно изпълнен **анализ**;
- **ясен, четивен**, добре поднесен, структуриран и онагледен текст,

Въз основа гореизложеното по отношение на съдържателното и **комплексното оценяване** на дисертационния труд, мога да обобщя, че:

- Докторантката е формулирала **ясно теза, цел и задачи на разработката**. Използвани са **адекватни подходи и методи на научно изследване**. Дисертацията е основана на **добро боравене с теорията** в избраната предметна област.

- Темата е **актуална и допринася за изясняване на съществени проблеми** в развитието на Връзките с обществеността, вътрешните зависимости, инструменти, необходим капацитет и посоки за стимулиране бъдещи изследвания в сектора.

Като оценявам научния и приложен характер на разработката предлагам при публичната защита, докторантката да отговори на въпроса:

1. **“Какви промени настъпват, в условията на задълбочаваща се икономическа криза, за ПР-а в България и какъв е пътят за тяхното преодоляване на базата на добрите практики и европейските взаимодействия на България?”**

В обобщение считам, че представеният дисертационен труд има напълно завършен характер и го **препоръчвам за публична защита** пред научното жури за придобиване на **образователната и научна степен “доктор”** по научна специалност: *Социология* (Връзки с обществеността).

04.06.2013 г.

Рецензент:

Проф. д-р Петко Тодоров